

7. Закон України від 13 квітня 2017 року № 2019-VIII «Про ринок електричної енергії» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text> (дата звернення 19.10.2023).

8. Офіційний сайт АТ Укрзалізниця. Нормативно-законодавчі акти щодо функціонування ринку електричної енергії. URL: https://uz.gov.ua/about/activity/electropostachannia/electro_consumer_s/regulations (дата звернення 19.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-372-9-23>

REGARDING THE CONCEPT AND SIGNS OF INFORMATIONAL AND DIGITAL ECONOMIC LEGAL RELATIONS

ЩОДО ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАК ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВИХ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИН

Dobrovolska V. V.

*Candidate of Legal Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Economic Law and Process,
National University
“Odesa Law Academy”
Odesa, Ukraine*

Добровольська В. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарського
права і процесу,
Національний університет
«Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Liakhovetskyi O. O.

*Postgraduate Student at the Department
of Economic Law and Process,
National University
“Odesa Law Academy”
Odesa, Ukraine*

Ляховецький О. О.

*аспірант кафедри господарського
права і процесу,
Національний університет
«Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Господарська діяльність є важливою правовою категорією, яка визначена у ГК України, а її опосередкуванням є певні чисельні господарські відносини, які виникають щодо умов та порядку її здійснення. Господарська діяльність, як й господарські відносини є вельми динамічними правовими категоріями, які змінюються у відповідності із змінами соціально-економічних умов господарювання. Сучасний етап господарювання тісно пов'язаний із світовими процесами

діджиталізації, які впроваджені й в Україні та набули чинного спеціального нормативного регулювання. Зокрема, на думку В. Юдіна саме «в умовах цифровізації економіки господарські відносини зазнали істотних змін. Зокрема, з'явилися нові складники таких відносин: віртуальні підприємства та віртуальні об'єкти, електронна форма зв'язків, включаючи договори, а також пов'язані із цим проблеми правового режиму згаданих об'єктів, відповідальності віртуальних підприємств та їх учасників, а також визначення їхньої частки на ринку та/або наявності узгоджених дій, що потребують попереднього дозволу антимонопольних органів, застосування відповідальності до таких осіб. Притаманна для згаданих суб'єктів та об'єктів віртуальність та пов'язані із цим ризики свідчать про необхідність відображення на рівні законодавства специфіки господарських відносин у цифровій економіці» [1, с. 109]. Тобто, для господарських відносин притаманним стала така ознака як віртуальність, яка свідчить про їх специфічну форму – інформаційно-цифрову. Інформаційна складова свідчить про певні умови, суб'єкти та об'єкти зазначених відносин, а цифрова – про їх існування у віртуальному просторі. На думку О. С. Орлової «грунтуючись на тому, що цифрові трансформації в теорії цифрової економіки обумовлюються кількома основними факторами (оцифрована інформація як стратегічний економічний ресурс, нові бізнес-моделі функціонування ринку та бізнесу, поширення оцифрованих товарів та послуг), які мають пріоритетне значення для систематизації заходів, що розробляються для правового регулювання розвитку цифрової економіки, та мають цифрову інфраструктуру, важливими є й самі суспільні відно-сини, що виникають у цій сфері, а також господарська діяльність підприємств та організацій цифрової економіки в Україні» [2, с. 199].

Проте існують певні проблеми щодо визначення інформаційно-цифрових господарських правовідносин, адже саме «складність відносин на цифровізованих ринках зумовлює комплексний підхід до захисту прав споживачів із погляду дотримання їх нових – цифрових, а також традиційних прав – щодо якості, комплектності, вартості товарів/робіт/послуг, своєчасного виконання тощо. Разом із тим скоординованої системи таких органів немає, а кожен з уже створених діє відповідно до повноважень у певній сфері/галузі: цифровізації, традиційних товарів і насамперед продуктів харчування, телекомунікаційних послуг тощо» [3, с. 58]. Тобто, мова йдеться про належний стан захисту прав споживачів, які є певними учасниками сфери господарювання та виступають у ролі контрагентів у договірних

відносинах із певними суб'єктами господарювання. Також, «цифровізація чинить свій вплив не лише на суб'єктів права, а й на об'єкти права, центральне місце серед яких займає інформація. Упровадження інформаційних технологій призводить до появи і нових способів створення речей (наприклад, 3D-принтер), що, своєю чергою, потребує визначення правового режиму створюваних об'єктів. Йдеться не лише про адаптацію права, застосування вже існуючих норм до нових відносин, а й вироблення нових норм, необхідних для регулювання відносин щодо віртуальних об'єктів» [4, с. 68]. Тобто, для віртуальних правовідносин притаманним є наявність віртуальних об'єктів, правове становище більшості яких, на сьогоднішній день, не встановлено нормами чинного законодавства. Р. Еннан вказує на те, що «відносини, які виникають у віртуальному середовищі, схожі з відносинами в реальному фізичному світі: відповідні об'єкти можна придбати за реальні гроші, для їх ідентифікації використовують засоби індивідуалізації, що є аналогічними товарним знакам, тощо. Те, що їх відрізняє від класичних відносин, які регулюються правом, – це «віртуальний» характер» [5, с. 126].

Віртуальні господарські правовідносини опосередковують майже будь-яку господарську діяльність (перевезення, публічні закупівлі, оренду, купівлю-продаж, розрахункові операції), а також стосуються її легалізації (державної реєстрації суб'єктів господарювання та майнових прав, ліцензування, дозвільні процедури, тощо), тобто вони можуть бути як приватно-правового так й публічно-правового характеру. Зазначені правовідносини можуть бути суто специфічними, тобто стосуватися окремої сфери господарювання, наприклад, інформаційної. Так, у літературі такі правовідносини характеризують «за взаємним становищем сторін правовідносини в інформаційній сфері господарювання поділяються на горизонтальні і вертикальні. Горизонтальними є правовідносини, що склалися на основі юридичної рівності сторін і виступають предметом приватно-правового регулювання, що базується на диспозитивних принципах. Виходячи з термінології ч. 5 ст. 3 ГК України, горизонтальними є господарсько-виробничі відносини. Отже, йдеться про приватноправові господарські відносини, які виникають в процесі безпосереднього здійснення господарської інформаційної діяльності, зокрема, договірні міжгосподарські зв'язки, в яких реалізуються приватні інтереси суб'єктів господарювання. Вертикальними є правовідносини, сторони яких нерівноправні. Це правовідносини організаційного характеру, що складаються між суб'єктами господарювання і суб'єктами

організаційно-господарських повноважень в процесі господарського управління. Такими є організаційно-господарські відносини, передбачені ч. 6 ст. 3 ГК України. За допомогою вертикальних правовідносин, які часто складаються на підставі індивідуальних актів управління, наприклад, у процесі ліцензування господарської діяльності в галузі телерадіомовлення, телекомунікацій та ін., забезпечуються публічні інтереси в інформаційній сфері. Відповідні відносини є предметом публічно-правового регулювання і тому часто іменуються публічно-правовими» [6, с. 42].

Таким чином, із появою та розвитком соціально-економічних трансформацій, зумовлених масовим впровадженням та використанням чисельних цифрових технологій виникли інформаційно-цифрові господарські правовідносини, які представляють собою відносини між суб'єктами господарювання та/або учасниками сфери господарювання з приводу здійснення різноманітних видів господарської діяльності у віртуальному просторі через електронну форму, як приватно так й публічно-правового характеру. Завдяки цифровій формі для господарських правовідносин провідною ознакою є існування та їх реалізація у віртуальному середовищі, без наявних кордонів але з відповідними нормативним забезпеченням.

Література:

1. Юдін В. Регулювання господарських відносин в умовах цифровізації економіки. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 4. С. 104–110.
2. Орлова О. С. Правове регулювання господарської діяльності в умовах цифровізації. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2023. Вип. 77. Частина 1. С. 195–201.
3. Вінник О. М. Господарські відносини в умовах цифровізації та їх правове регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 5. С. 56–62.
4. Тетерятник Б. Віртуалізація господарської діяльності: сутність і загальні засади правового регулювання в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 11. С. 64–69.
5. Еннан Р. Правовий режим «віртуальної власності»: поняття, ознаки, сутність і правова природа. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2019. № 3. С. 123–131.
6. Бурило Ю. П. Види господарських інформаційних правовідносин. *Інформація і право*. 2013. № 1 (7). С. 35–44.